

len). Bij Jukema foerageerden de vogels op een bietenperceel. Het viel hem op, dat de prooien vrij groot waren. Ook op de oude foto's van Van Dobben is dat te zien. Het lijken langpootmuggen (Tipulidae). Jukema zag als prooi onder andere libellen, vlinders, een paardehorzel en een ongeveer 3 cm lange rups. Het gaat dus niet om bodemfauna in strikte zin, zoals de Roodborst *Erithacus rubecula* die neemt. Die soort heeft ook een geheel andere terreinvoorkeur.

Tenslotte nog een opmerking over de Roodgesternde Blauwborst *Luscinia s. svecica*. In tegenstelling tot hetgeen de SOVON-atlas (1987) vermeldt, zijn er vele (oude) waarnemingen van trekkers in Nederland. Zie hiervoor Eijkman *et al.* (1937), waarin ook mijn waarnemingen uit mei 1936 van het eiland Rottumeroog zijn opgenomen.

Summary *The Bluethroat Luscinia svecica cyanecula back as a breeding bird in northern Friesland*

The presence and breeding of Bluethroats during the late nineteenth and first half of the twentieth century in the northern part of the Dutch province of Friesland has been documented in several publications (Albarda 1984, Thijsse 1913, Eijkman *et al.* 1937). Additional observations of up to ten pairs (1918-31) were made in the area near the village of Pietersbierum until about twenty years ago, whereafter the species seemed to have disappeared as a breeding bird. However, evidence of breeding of Bluethroats (probably two pairs) was recorded near the village of Oosterbierum in 1993. The return of the Bluethroat in this area is probably linked to the increase of populations in other parts of The Netherlands, like the Biesbosch and the Oostvaardersplassen (*e.g.*, Meijer & van der Nat 1989).

Literatuur

- ALBARD A. H. 1884. Naamlijst der in de provincie Friesland in wilden staat waargenomen vogels, met vermelding van al de soorten, die in Nederland voorkomen. Leeuwarden.
- EIJKMAN C. *et al.* 1937. De Nederlandsche Vogels. Wageningse boek- en handelsdrukkerij, Wageningen.
- MEIJER R. & VAN DER NAT J. 1989. De Witgesternde Blauwborst *Luscinia svecica cyanecula* gered door de Biesbosch? *Limosa* 62: 67-74.
- NIETHAMMER G. 1937. Handbuch der Deutschen Vogelkunde. Akademische Verlagsgesellschaft, Leipzig.
- VAN DER PLOEG D. T. *et al.* 1979. Vogels van Friesland deel III. Fryske Akademy, Leeuwarden.
- SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse vogels. SOVON, Arnhem.
- THIJSSSE J. P. 1913. Het Vogeljaar. Versluys, Amsterdam.
- TUCKER B. W. 1938. Handbook of British Birds. Witherby, London.

W. H. van Dobben en J. Jukema, p/a Haerdawei 44, 8854 AC Oosterbierum

Naschrift redactie De waarnemingen van het noordelijke kleigebied in Friesland lopen parallel aan die in Noord-Groningen waar de soort tot in de jaren zeventig heeft gebroed. Recente vestigingen zijn ook geconstateerd in het Lauwersmeer (sind 1983) en daarna op veel andere plaatsen in Noord-Nederland en ook (opnieuw?) in het zeekleigebied ten noorden van Emden in Niedersachsen.

Overwinterende Oeverpiepers *Anthus spinoletta littoralis* in het Verdronken Land van Saeftinghe

Sinds 1990 worden er maandelijks wintertellingen van watervogels in het Verdronken Land van Saeftinghe, gelegen in het oostelijk deel van de Westerschelde, gehouden. Saeftinghe is een c. 2450 ha groot getijdgebied begroeid met schorrevegetatie.

Door de afmetingen, een getijdeverschil van ongeveer 4.5 m en het voorkomen van geulen en krekens is het gebied moeilijk begaanbaar. Tijdens de wintertellingen wordt de methode van tellen zo gekozen dat de watervogels goed kunnen worden geteld. Dit betekent dat er bij laag water zo veel mogelijk in of langs de dan droge geulen wordt gelopen om de aanwezige vogels tellen. Hierdoor wordt een aantal soorten, zoals bijvoorbeeld de Oeverpieper die zich vooral in de vegetatie en langs de kleinere geulen ophoudt, onderteld.

De normale wintertellingen leverden 150-300 Oeverpiepers op (Castelijns *et al.* 1991). Meininger & de Roder (1981) komen voor hetzelfde gebied tot een schatting van 560-1120 Oeverpiepers. Aangezien deze aantallen vermoedelijk te laag waren, werd besloten enkele speciale zangvogeltellingen in de winter te organiseren met als hoofddoel de betekenis van Saeftinghe als overwinteringsgebied voor Oeverpiepers vast te stellen. Tijdens deze tellingen werden onder gunstige omstandigheden (zonnig en weinig wind) raaien door het gebied gelopen met een totale lengte van 90 km (14 november 1992) en 87 km (23 januari 1993). Deze raaien voerden dwars door het terrein, zodat alle vegetatie- en habitattypen werden doorkruist. De aanwezige Oeverpiepers vlogen bij nadering van de waarnemer roepend uit de vegetatie op. Wegvluchten over een grotere afstand (tot c. 200 m) werd slechts een enkele keer waargenomen. Wegvluchten voor de waarnemer uit (met als gevolg een ophopingseffect) werd tijdens de tellingen niet geconstateerd. In het veld werd door twee waarnemers, die onderling contact hielden om dubbeltelling te voorkomen, vastgesteld dat de afstand waarop de Oeverpiepers konden worden waargenomen $75 \text{ m} \pm 15 \text{ m}$ bedroeg. Dit resulteerde in een geïnventariseerd oppervlak van 1350 ha (14 november 1992) en 1305 ha (23 januari 1993).

Het grote verschil tussen het getelde aantal in november en in januari wordt veroorzaakt door een opmerkelijk lager aantal in januari in het westelijke deel van het gebied. In januari is daar een andere, kortere route gelopen waardoor een deel met in november relatief hoge pieperdichtheden in januari ongeteld bleef. Vergelijking van de aantallen in november en januari in de andere delen leert dat deze aantallen daar ruwweg gelijk zijn gebleven. Geëxtrapoleerd naar het totale oppervlak en rekening houdend met de fout in de waarneemafstand levert dit een totaal aantal op van 5300 ± 1100 Oeverpiepers in Saeftinghe.

De hoogste dichtheden werden aangetroffen in de jongste delen van het schor met een typische vegetatie van Zeeaster, Engels Slijkgras en Spiesbladmelde en in de lager gelegen kommen Zeebies (Heen). Deze voorkeursbiotopen bevinden zich aan de buitenkant van het schor langs de Westerschelde waar vooral in de stukken met een meer open vegetatie veel Oeverpiepers verbleven. Op deze plaatsen komen plaatselijk zeer hoge dichtheden voor van het Gray's Kustslakje *Assiminea grayana*. De uitwerpselen van de Oeverpiepers bevatten vrijwel uitsluitend schelpresten die van dit slakje afkomstig zijn. Het massaal voorkomen van dit slakje kan dus het voorkomen van de Oeverpieper in het gebied verklaren. Simms (1992) vermeldt de Kleine Alikruik *Littorina neritoides* als hoofdvoedsel van in Engeland langs

Tabel 1. Aantal Oeverpiepers geteld per deelgebied
Number of Rockpipits per subarea.

Gebied Area	4 november 92	23 januari 93
West West	800	194
Midden Central	901	768
Oost East	1189	1164
Rand Border	152	186
Totaal Total	2934	2313

de kust overwinterende Oeverpiepers. Bovenstaande aantallen doen vermoeden dat het Verdrongen Land van Saeftinghe het belangrijkste overwinteringsgebied voor Oeverpiepers in Nederland (of West-Europa) is.

De resultaten van deze tellingen maken een aanpassing van de door SOVON (1987) genoemde aantallen overwinterende Oeverpiepers (2200-3000 voor het Deltagebied) noodzakelijk. De veronderstelling in de Atlas dat systematische tellingen aanzienlijk hogere aantallen zouden kunnen opleveren, wordt in het geval van het Verdrongen Land van Saeftinghe bevestigd.

Dankwoord Zonder de enthousiaste medewerking van de volgende personen zou dit onderzoek in dit moeilijk begaanbare gebied niet mogelijk zijn geweest: Huub Bun, Marcel Capello, Henk Castelijns, Jean Maebe, Paul Marinissen, Rob Remmerts, Mervyn Roos, Adri van der Wiel, Alex Wieland. Het Zeeuws Landschap verleende toestemming om het gebied te betreden.

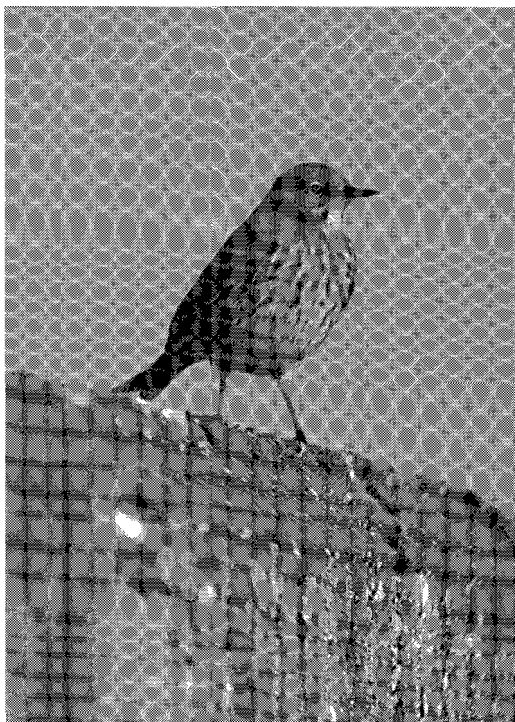
Summary – *Wintering Scandinavian Rock Pipits* *Anthus spinoletta littoralis* at 'Verdrongen Land van Saeftinghe'.

During a winter survey of songbirds in a 2450 ha salt-marsh in the eastern part of the Scheldt estuary, province of Zeeland, 2934 (14 November 1992) and 2313 (23 January 1993) Scandinavian Rock Pipits were counted. Extrapolated, this results in a total of 5300 birds for the entire marsh. These numbers are significantly larger than previous surveys or estimates suggested. The pipits appeared to feed mainly on the mollusk *Assiminea grayana*.

Literatuur

- CASTELIJNS H., MAEBE J. & VAN DER WIEL A. 1991. Vogels in Saeftinghe in het winterhalfjaar. Vogeljaar 39: 267-274.
- MEININGER P. & DE RODER F. 1981. Het voorkomen van de Oeverpieper *Anthus spinoletta littoralis* op de schorren van Zuidwest-Nederland. Watervogels 6: 182-186.
- SIMMS E. 1992. British Larks, Pipits and Wagtails. Harper Collins, London.
- SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse Vogels. SOVON, Arnhem.

André Bourgonje, Duchattelstraat 12, 2596 EL Den Haag

Oeverpieper (Ton Tuinman). Rock Pipit *Anthus spinoletta littoralis*.